

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2023
i jämförelse med perioden 2015–2022

Per Åsbrink

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2023
i jämförelse med perioden 2015–2022

Per Åsbrink

FoU Rapport 2024:1
FoU Välfärd – Region Gävleborg

Layout & form: Sam Halal, Per Åsbrink
Tryckeri: Gävle Offset

ISSN: 1654–8272

Förord

Sedan flera år pågår inom FoU Vårld vid Region Gävleborg arbetet ”Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga”. Arbetet redovisas kontinuerligt för socialchefer, ordföranden och ledamöter i socialnämnderna samt berörda och intresserade handläggare i länet. Ett antal rapporter har producerats sedan 2009.¹

Fokus i arbetet är att inhämta och sammanställa data för aktualiseringar av barn och unga (0–20 år) till socialtjänsten i länets kommuner.

Föreliggande rapport redovisar en länssammanställning omfattande helåret 2023 (230101–231231), av alla inkomna aktualiseringar rörande barn- och ungdomsärenden (0–20 år) till länets socialtjänster i tio kommuner.

Rapporten består av två delar: Den första delen omfattar en redovisning av totalsiffror för Gävleborgs län 2023 avseende aktualiseringar för barn och unga: antal anmälningar respektive ansökningar, de aktualiserade barnens kön och ålder, vem som aktualiserat, orsak till anmälan samt hur stor del av aktualiseringarna som leder till utredning. Redovisningar görs för perioden 2015–2023 i de flesta diagram och tabeller. Den andra delen av rapporten redovisar motsvarande data för 2015 - 2023 för kommunerna i länet.

Gävle maj 2024

Per Åsbrink

¹ 2009: FoU-rapport 2010:5, 2010: FoU-rapport 2011:3, 2011: FoU-rapport 2012:4, 2012: FoU-rapport 2013:2, 2013: FoU-rapport 2014:3, 2014: FoU-rapport 2015:2, 2015: FoU-rapport 2016:2, 2016: FoU-rapport 2017:2, 2017: FoU-rapport 2018:2, 2018, FoU-rapport 2019:3, FoU-rapport 2020:2, FoU-rapport 2021:3, FoU-rapport 2022:3. FoU-rapport 2023:5

Innehållsförteckning

FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	6
Bakgrund	6
METOD.....	8
Insamlade data	8
Bortfall/felkällor	8
Tillförlitlighet.....	9
Generaliserbarhet	9
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN 2023	10
Aktualiseringar till socialtjänsten.....	10
Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?.....	13
Ålder	13
Kön	15
Vem aktualiserar till socialtjänsten?.....	16
Orsaker till anmälan.....	16
Beslut om social utredning.....	18
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN. KOMMUNREDOVISNING.	20
Åldersgrupp	20
Vem aktualiserar till socialtjänsten?.....	24
Orsak till anmälan	30
Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp.....	36
REFERENSER.....	38
BILAGA 1. AKTUALISERINGS- OCH BAKGRUNDSKODER.....	40
Begränsningsdefinitioner – aktualiseringsskäl	41
BILAGA 2. TABELLER.....	42

Sammanfattning

För 2023 inkom 17 985 aktualiseringar rörande barn och unga 0–20 år till socialtjänsten i länets tio kommuner. De allra flesta aktualiseringarna rör anmälningar (94 %) och andelen ansökningar är 4 %. Över tid ökar antalet anmälningar och ansökningarna minskar.

Det totala antalet aktualiseringar ökade med 7 % i länet mellan 2022 och 2023 och *ökningen utgörs helt av antalet anmälningar*. Mellan 2015 och 2023 noteras en ökning av anmälningar med 102 %.

För 2023 noteras att 8256 unika barn och unga aktualiserades till socialtjänsterna i länets kommuner, en ökning med 9 % mellan 2022 och 2023. I jämförelse mellan 2015 och 2023 har antalet unika barn/unga ökat med 56 %. Socialtjänsten kommer alltså i kontakt med fler barn per år över tid.

Antalet aktualiserade barn och unga 0 – 20 år till socialtjänsten i länets kommuner motsvarar 13 % av andelen barn och unga i befolkningen i Gävleborgs län. I jämförelse med 2022 då andelen var 11 %. Andelen barn och unga i befolkningen i länet som kommer i kontakt med socialtjänsten per år har alltså ökat över tid.

Av de barn och unga som aktualiserats under 2023 är 54 % pojkar och 46 % flickor. Barnen är drygt 11 år (11,09) när de aktualiseras till socialtjänsten, under 2023 noteras en ökning av aktualiserade barn i åldersgruppen 13–16 år. I jämförelse med 2022, då genomsnittsåldern var närmare 11 år, föreligger ingen minskning av genomsnittsåldern, tvärtom så tenderar genomsnittsåldern att öka över tid. Vi noterar en stadig minskning av andelen aktualiseringar av de allra yngsta barnen 0 – 6 år och en fortsatt ökning av aktualiseringar av barn 13 – 16 år mellan 2015 – 2023.

Den vanligaste anmälningsorsaken är pga. omsorgssvikt, ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder, försummelse, vanvård och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder. 14 % av anmälningarna rör beteendeproblem (eller normbrytande beteende), vilket omfattar barn och unga som befinner sig i riskzonen p.g.a. ett utagerande beteende, vistelse i riskmiljöer eller i riskbruk av alkohol och droger. Mellan 2022 och 2023 noteras en viss minskning av anmälningar om övergrepp mot barn samt våld i familjen och en viss ökning av anmälningar om missbruk hos den unge. För perioden 2015–2023 noteras att andelen anmälningar om omsorgssvikt tenderar att minska och anmälningar om våld i familjen och beteendeproblem ökar.

Flest antal anmälningar kommer från polisen, följt av skolan och socialtjänsten samt hälso- och sjukvård. 12 % av anmälningarna kommer från annan privatperson och 7 % från anhöriga medan 2 % av anmälningarna kommer från förskolan. I jämförelse mellan 2022 och 2023 noteras en ökning av anmälningar från polis och skolan. 77 % av aktualiseringarna till socialtjänsten kommer från myndigheter och 23 % från föräldrar, den enskilde ungdomen samt personer i barnets privata nätverk eller från andra privatpersoner

Närmare hälften av anmälningarna (49 %) leder till en social utredning av socialtjänsten. För länets kommuner finner vi att av det *totala antalet aktualiseringar 2023* leder mer än hälften (52 %) till en social utredning. I jämförelse med inledda utredningar under 2022 (57 %) noteras att andelen sociala utredningar av socialtjänsten minskar under 2023.

Inledning

Bakgrund

Socialstyrelsen har under ett antal år drivit frågan om *individbaserad systematisk uppföljning* (ISU) inom socialtjänsten, att systematiskt dokumentera arbetet med enskilda klienter för att sedan sammanställa denna information i syfte att utveckla och förbättra verksamheten. Systematisk uppföljning är en förutsättning för en evidensbaserad praktik (EBP) (Socialstyrelsen, 2014).

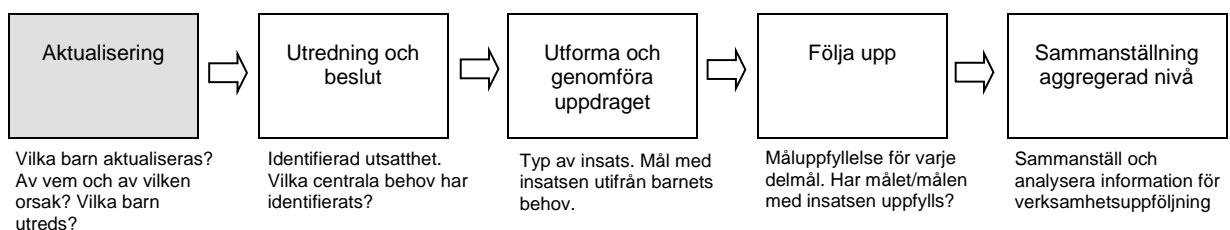
Idag föreligger det brister i den nationella statistiken och den forskningsbaserade kunskapen om barn och vuxna som aktualiseras till socialtjänsten. Den officiella statistik som sammanställs av Socialstyrelsen berör endast individbaserade data rörande placerade barn samt mängddata över öppenvård för barn och vuxna (Socialstyrelsen, 2012).

Brister i den systematiska kunskapen om de barn som aktualiseras till socialtjänsten var ett tungt vägande skäl för länets kommuner att börja sammanställa regionala data över aktualiseringarna till länets socialtjänster. Som FoU-enhet är det FoU Välferds ambition att bidra till utvecklingen av EBP genom att skapa förutsättningar för socialtjänsten att göra uppföljningar och utvärderingar som kan resultera i t.ex. enklare sambandsstudier, utfallsstudier, lokala uppföljningar av klientfall.

Inom FoU Valfärd, Region Gävleborg, bedrivs arbetet *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga* i samarbete med en referensgrupp bestående av representanter för socialtjänsten i länets kommuner. Syftet med arbetet är att förbättra den systematiska uppföljningen av socialtjänstens barn- och ungdomsarbete. Fokus i arbetet med länets kommuner har varit att sammanställa information om barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten, i syfte att öka kunskapen om verksamhetens klientgrupper och dess behov. En kunskap som är av intresse för verksamheten, politiken och det övriga samhället.

Under våren och sommaren 2007 fattades beslut i alla socialnämnder i Gävleborgs läns kommuner att lägga in gemensamma koder för *aktualisering* i socialtjänstens verksamhetssystem,² koder som arbetats fram i en referensgrupp (se bilaga 1). Därefter har aktualiseringsdata rörande barn och unga samlats in och sammanställts av FoU Valfärd för varje helår sedan år 2008.

Arbetet bedrivs genom att systematiskt arbeta sig igenom processen i handläggning av barn och unga (figur 1).

Figur 1. Process systematisk uppföljning – barn och unga. Verksamhetssystem.

² Aktuella verksamhetssystem i Gävleborgs län är Treserva (CGI) samt ProCapita eller LifeCare (Tieto).

FoU Välfärd har sedan 2008 samlat in och sammanställt läns- och kommundata från socialtjänstens verksamhetssystem, rörande "Aktualisering" i handlägningsprocessen för barn och unga enligt modell (se figur 1). Möjligheten att samla in och sammanställa individdata för övriga faser i processen (utredning, utforma/genomföra uppdrag, följa upp) har dock hittills varit begränsade, framför allt pga. datatekniska skäl i socialtjänstens verksamhetssystem.

Årsvisa sammanställningar av aktualiseringar till socialtjänsten i länets kommuner är ett bra exempel på individbaserad systematisk uppföljning (ISU). Individbaserad systematisk uppföljning handlar om att beskriva och mäta arbetet med enskilda brukare och sammanställa informationen på gruppnivå i syfte att utveckla och förbättra verksamhetens kvalitet. Genom individbaserad systematisk uppföljning (ISU), kan socialtjänsten själv skapa lokal kunskap om olika delar av arbetet såsom exempelvis brukarnas behov. ISU utgör således en del i verksamhetens kontinuerliga lärande och ger verksamheten möjlighet att synliggöra sitt arbete, pröva sina uppfattningar om det och utveckla arbetet i önskad riktning (Socialstyrelsen, 2022, s. 3).

I den nya socialtjänstutredning, *Hållbar socialtjänst* (SOU 2020:47) framhålls vikten av uppföljning i syfte att skapa bättre förutsättningar för god kvalitet inom socialtjänsten. Utredningen föreslår att bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 § tredje stycket SoL uttryckligen ska omfatta uppföljning. Där systematisk uppföljning utgör en del i arbetet med att säkerställa och utveckla kvaliteten i verksamheten (SOU 2020:47, s.47).

Metod

Alla tio kommunerna i Gävleborgs län tar ut statistikuppgifter direkt från socialtjänstens verksamhetssystem rörande registrerade aktualiseringar av barn och ungdomar (0–20 år) för halv- och helår.³ Observera att data inte är kopplade till identifierbara personer. Materialet rör alla aktualiseringar vilket innebär att ett barn/ungdom kan vara aktuell för fler än en aktualisering. Dock fr.o.m. 2009 rapporterar kommunerna även antal *unika barn* som omfattas av aktualiseringarna. Kommunerna rapporterar data till FoU Välfärd vilket bearbetas i statistikprogrammet SPSS. Kommunerna levererar individbaserade data vilket ger möjlighet till fördjupade analyser, t.ex. i form av korstabuleringar. FoU Välfärd ansvarar för att sammanställa data i halvårs- och helårsrapporter. Fr.o.m. 2011 deltar alla tio kommuner i länet i redovisning av data rörande barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten i respektive kommun.

Insamlade data

Följande data rapporteras in från länets kommuner till FoU Välfärd, rörande aktualiseringar av barn och unga (0–20 år) (se Bilaga 1):

- Aktualiseringstyp
- Barnets ålder
- Barnets kön
- Vem som aktualiserar
- Orsak till anmälan
- Social utredning eller ej

Tidigare samlades data in om familjebild, men togs bort 2017. Insamlandet av data var behäftad med en omfattande manuell hantering för kommunerna pga. att verksamhetssystemen inte har kunnat leverera färdiga rapporter om familjebild.

Bortfall/felkällor

Tänkbara bortfall och felkällor kan vara:

- a) att socialsekreterare inte registrerar ett inkommande ärende;
- b) att socialsekreterare definierar samma/likartade fenomen på olika sätt;
- c) att socialsekreterare registrerar fel.

³ Rör barn- och ungdomsvårdsärenden, ej försörjningsstöd och ensamkommande flyktingbarn.

Tillförlitlighet

Ansvariga för insamling och sammanställning av data vid FoU Vårld Region Gävleborg bedömer att datamaterialet har en hög tillförlitlighet mot bakgrund av att:

- a) aktualiseringskoderna har implementerats i kommunernas socialtjänster via länets referensgrupp⁴ och efter beslut i kommunernas socialnämnder, vilket gör att registrering sker på samma sätt;
- b) koderna kan inte ändras av verksamheterna, annat än via ett nytt beslut i socialnämnden. Detta ger stabilitet och möjlighet till mätningar över tid;
- c) datamaterialet är hämtat direkt från de verksamhetssystem som innehåller socialsekreterarnas registrering av alla aktualiserade ärenden till socialtjänstens barn- och ungdomsenheter;
- d) en kodnyckel har arbetats fram, för att så långt som möjligt garantera en likartad registrering i verksamhetssystemen.

Generaliserbarhet

Trots att det totala datamaterialet är omfattande bör försiktighet iaktas när det gäller att generalisera resultatet. Slumpmässiga variationer beroende av lokala förhållanden kan förekomma, särskilt som dataunderlaget för vissa kommuner är litet. De årliga sammanställningarna ökar dock säkerheten i data över tid samt möjliggör även studier av inomkommunala förändringar.

⁴ Bestående av systemförvaltare, enhetschefer och socialsekreterare från alla tio kommunerna i länet.

Aktualiserade ärenden till socialtjänsten 2023 barn och ungdom 0–20 år. Sammanställning av data från Gävleborgs län. År 2022 jämfört med 2015–2022.

Aktualiseringar till socialtjänsten

Detta avsnitt rör aktualiseringar till socialtjänsten. ANSÖKAN: den enskilde/vårdnadshavaren begär bistånd. ANMÄLAN: en anhörig, annan privatperson eller myndighet anmäler till socialtjänsten om misstanke att ett barn far illa. YTTRANDE: begäran inkommer från en myndighet. ÖVERFLYTTNING: överflyttning av ett ärende från en annan kommun.

Tabell 1. Totalt antal aktualiseringar till socialtjänsten 2023. 0–20 år, 10 kommuner. 2015–2023. Antal och procentuell förändring -22–23 samt -15–23. n=122 594.

	Period helår									22–23 %	15–23 %
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		
Sandviken	829	1105	1200	1392	1745	1504	1786	1889	2062	+9	+149
Gävle	3654	4404	4602	4833	5528	6043	5605	6125	6203	+1	+70
Söderhamn	985	1121	1358	1130	1344	1539	1865	2015	2087	+4	+112
Bollnäs	602	799	901	801	1254	1572	1737	1640	1952	+19	+224
Ovanåker	260	268	258	380	333	488	688	596	708	+19	+172
Ljusdal	763	713	730	772	757	919	789	1070	1287	+20	+69
Hudiksvall	1459	1653	1476	1723	1814	1731	1824	2035	2020	-1	+38
Hofors	348	282	316	350	502	456	473	594	625	+5	+80
Ockelbo	172	155	185	162	244	209	265	300	475	+58	+176
Nordanstig	284	316	379	520	387	400	400	496	566	+14	+99
Länet	9356	10 816	11 405	12 063	13 908	14 861	15 432	16 760	17 985	+7	+92

För 2023 inkom 17 985 aktualiseringar till länets kommuners socialtjänster rörande barn och unga (0–20 år). I jämförelse mellan 2022 och 2023 ökade antalet aktualiseringar med 7 % i länet, i jämförelse med perioden 2021 till 2022 då ökningen var 9 %.⁵ I nio av tio kommuner ökade antalet aktualiseringar under 2023, i Hudiksvall minskade dock antalet aktualiseringarna (-1 %). I jämförelse mellan åren 2015 och 2023 noteras att antalet aktualiseringar av barn och unga till socialtjänsten har ökat med 92 % i länets kommuner (tabell 1).

⁵ FoU rapport 2023:5. Region Gävleborg. FoU Välfärd.

Tabell 2. Typ av aktualisering till socialtjänsten. 0–20 år. 10 kommuner. 2015–2023. Antal och Procent.

	Period helår								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ansökan	787	832	755	803	792	751	702	761	714
	8 %	8 %	7 %	7 %	6 %	5 %	5 %	5 %	4 %
Anmälan	8329	9788	10 424	10 967	12 856	13 825	14 487	15 701	16 962
	89 %	90 %	91 %	91 %	92 %	93 %	94 %	94 %	94 %
Yttrande	214	182	205	279	260	270	233	283	297
	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	1 %	2 %
Överflyttning av ärende	26	14	21	14	0	15	10	15	12
	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Totalt	9356	10 816	11 405	12 063	13 908	14 861	15 432	16 760	17 985
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Av 17 985 aktualiseringar till socialtjänsten i länets tio kommuner var 94 % anmälningar och 4 % ansökningar. Över tid, från 2015 till 2023, noteras att andelen anmälningar ökat (från 89 till 94 %) medan andelen ansökningar minskat (från 8 till 4 %) (tabell 2).

Vad gäller utvecklingen av antalet anmälningar till kommunernas socialtjänster i länet har antalet anmälningar ökat med 8 % mellan 2022 och 2023. I Hudiksvall är antalet anmälningarna oförändrade (0 %) 2023 i jämförelse med året innan (tabell 3).

Tabell 3. Antal anmälningar barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2023. Antal och procentuell förändring -22–23 samt -15–23. n=115 692.⁶

	Period helår									22–23 %	15–23 %
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		
Sandviken	750	1019	1122	1319	1667	1446	1719	1793	1964	+10	+162
Gävle	3313	4051	4292	4469	5178	5738	5356	5901	5953	+1	+80
Söderhamn	901	1028	1295	1074	1305	1490	1801	1939	2033	+5	+126
Bollnäs	537	724	838	721	1172	1482	1649	1547	1868	+21	+248
Ovanåker	246	258	244	374	305	460	664	549	680	+24	+176
Ljusdal	706	679	695	722	719	864	742	1015	1233	+21	+75
Hudiksvall	1386	1541	1351	1599	1718	1644	1747	1946	1944	0	+40
Hofors	318	258	284	332	465	407	425	557	599	+8	+88
Ockelbo	146	140	166	145	220	198	245	284	450	+58	+208
Nordanstig	266	286	363	505	367	381	382	468	546	+17	+105
Länet	8569	9984	10 650	11 260	13 116	14 110	14 730	15 999	17 270	+8	+102

Antalet anmälningar har under perioden, 2015–2023, ökat med 102 % i länet. Vid en jämförelse mellan kommunerna föreligger det förhållandevis stora skillnader i utvecklingen av antalet anmälningar över tid (tabell 3).

Vi vet att en del barn och ungdomar aktualiseras till socialtjänsten mer än en gång under ett år, men hur många barn det omfattar har vi tidigare inte haft kunskap om. Eftersom data

⁶ Anmälningar, begäran om yttranden samt överflyttningar av ärenden från andra kommuner.

inhämtas halvårsvis från kommunerna och sammanställs på helår i rapporten innebär detta att vissa barn kan ha aktualiserats både halvår 1 och 2 och pga. att data inte är personnummerbaserade så kan dessa barn ej identifieras på helårsbasis. Utifrån beräkningar bedöms antalet barn som är aktuella inom socialtjänsten både halvår 1 och 2 vara mellan 10–15 % på helåret.

Nedanstående tabell har anpassats på så sätt att antalet rapporterade barn som aktualiseras under ett helår har minskats med 15 % på helårsbasis för kommunerna och länet totalt, anpassning har gjorts för perioden 2015 – 2023 i tabellen (tabell 4).⁷

Tabell 4. Totalt antal aktualiserade unika barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2023. 15 % minskning från rapporterade kommundata. Antal, procentuell förändring -22–23 samt -15–23. ⁸

	Period helår									22–23	15–23
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	%	%
Sandviken	594	756	768	742	900	862	876	933	1109	+19	+87
Gävle	1924	2213	2227	2334	2666	2855	2661	2689	2863	+6	+49
Söderhamn	551	562	626	540	591	611	756	816	836	+3	+52
Bollnäs	384	442	500	446	622	662	749	748	788	+5	+105
Ovanåker	144	167	173	201	214	258	315	285	330	+16	+129
Ljusdal	412	472	422	406	432	461	400	468	598	+28	+45
Hudiksvall	842	836	796	835	842	838	883	956	941	-2	+12
Hofors	169	154	160	198	281	258	244	282	310	+10	+84
Ockelbo	109	94	111	95	117	108	131	171	198	+16	+82
Nordanstig	160	178	196	257	202	220	200	230	282	+23	+76
Länet	5290	5874	5979	6055	6866	7133	7215	7579	8256	+9	+56

Antalet *unika barn och unga* som aktualiserats till socialtjänsterna i länet under 2023 bedöms vara 8256, en ökning av antalet barn med 9 % noteras i jämförelse med 2022. I jämförelse mellan 2015 och 2023 har antalet unika barn som aktualiserats under ett år ökat med 56 % (tabell 4).

Notera dock att tabell 4 inte tar hänsyn till antalet (unika) återaktualiserade barn under perioden 2015 – 2023 som helhet. Eftersom vi inte har tillgång till personnummerbaserade data så kan vi inte följa enskilda barn över tid. Tidigare forskning visar att det är förhållandevis vanligt att barn återaktualiseras till socialtjänsten (Sundell, 2004, s.7). Det är således mycket som talar för att ett antal barn, som redovisas i ovanstående tabell, har återaktualiserats till socialtjänsten under den aktuella perioden, men hur många barn det handlar om har vi ingen kunskap om.

Antalet aktualiserade barn och unga 0 – 20 år till socialtjänsten i länets kommuner motsvarar 13 % av andelen barn och unga i befolkningen i Gävleborgs län. I jämförelse med 2022 då andelen i befolkningen var 11 %.⁹ Andelen barn och unga i befolkningen i länet som kommer i kontakt med socialtjänsten per år har alltså ökat mellan 2022 och 2023.

⁷ Enligt jämförelser bakåt i tid inom socialtjänsten i Gävle mellan datarapport för helår ur verksamhetssystemet och data i FOU-rapporten (halvår 1 +2) föreligger en differens i data mellan 10–15 %. Vi beslutar att en differensnivå på 15 % föreligger för alla kommuner i länet, dvs. 15 % minskas från respektive kommuners rapporterade data för unika barn. Källa; Treserva, verksamhetssystem.

⁸ Omfattar alla aktualiseringar (ansökan, anmälan, yttranden, överflyttning).

⁹ Antal 0–20 år. 2023: antal; 62 854. 2022: antal; 66 345 Källa; SCB. Folkmängd efter region, ålder och år.

Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?

Ålder

Barn och unga är i genomsnitt närmare 11 år (11,09 år) när de aktualiseras (ansökan, anmälan, yttrande) till socialtjänsten under 2023. År 2022 var medelåldern 10,77 år (diagram 1).

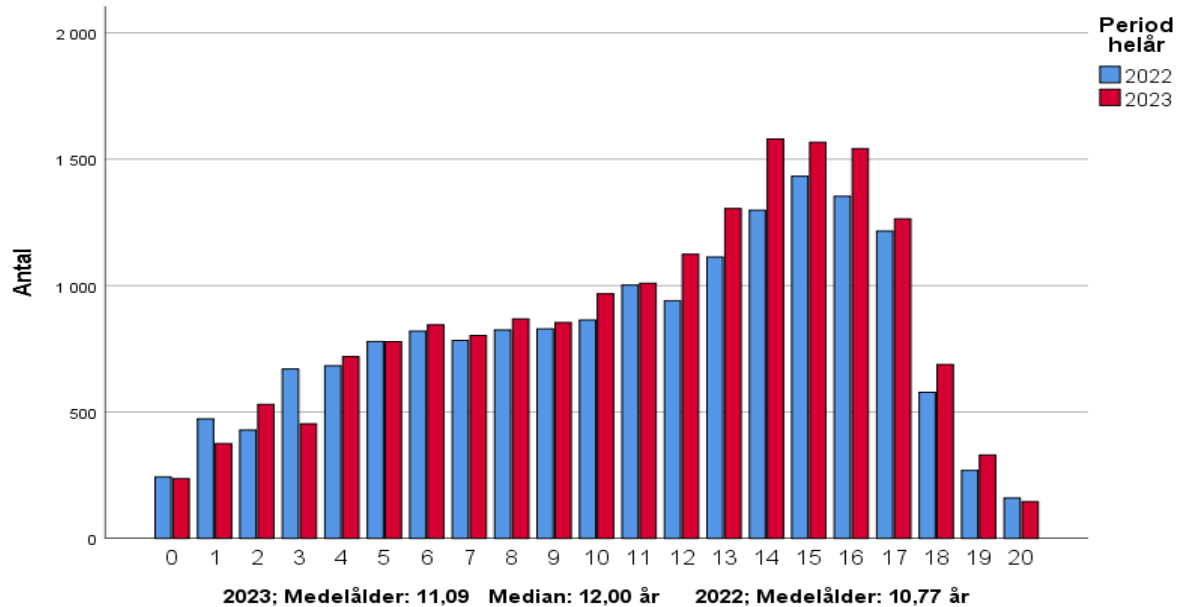

Diagram 1. Åldersfördelning, 0–20 år, aktualiseringar. Totalt, 10 kommuner. 2023 jämfört 2022. Antal.

För 2023 noteras t.ex. att barn 7–12 år utgör 31 % av den totala andelen aktualiserade barn till socialtjänsten. Över tid noteras att aktualiseringarna av de allra yngsta barnen (0 – 6 år) minskar och att aktualiseringar av barn 13 - 16 år ökar (diagram 2, tabellbilaga, tabell 1).

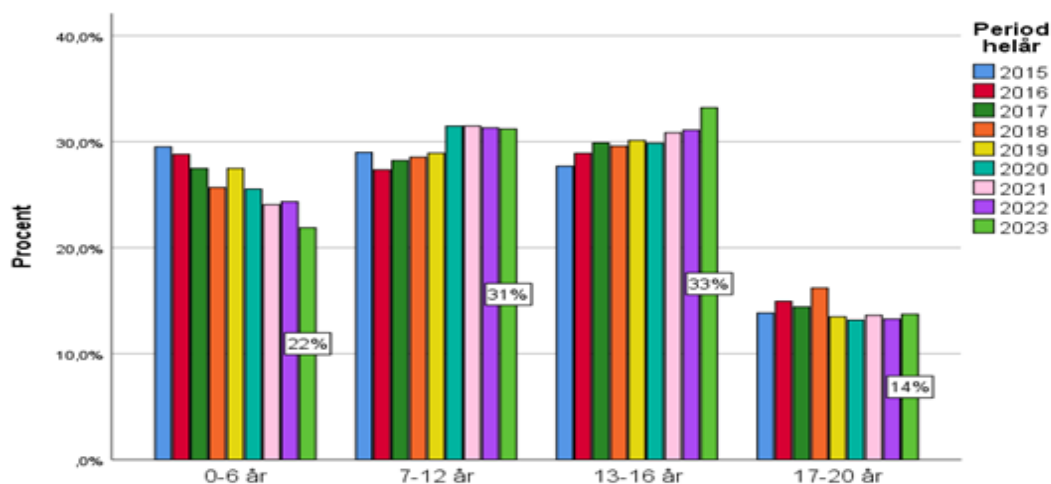

Diagram 2. Fördelning aktualisering per åldersgrupp och år. Totalt, 10 kommuner. 2015–2023. Procent.

Under perioden 2015–2023 har medelåldern för aktualiserade barn och unga pendlat mellan drygt 10 år och närmare 11 år (tabell 5).

Tabell 5. Medel- och medianålder aktualiserade barn och unga. 10 kommuner. 2015–2023.

Period helår	Medel	Median	Antal
2015	10,21	11,00	9264
2016	10,48	11,00	10 726
2017	10,54	11,00	11 369
2018	10,72	12,00	12 017
2019	10,50	11,00	13 386
2020	10,59	11,00	14 836
2021	10,80	11,00	15 432
2022	10,77	11,00	16 760
2023	11,09	12,00	17 985

För 2023 noteras att andelen anmälningar är högt i alla åldersgrupper, utom i den äldsta åldersgruppen 17 – 20 år (84 %) (tabell 6).

Tabell 6. Aktualiseringstyp efter åldersgrupp, 0 – 20 år. 10 kommuner. 2023. Antal, procent. *

	Aktualiseringstyp				Totalt
	Ansökan	Anmälan	Yttrande	Överflyttning av ärende	
0–6 år	94	3829	8	3	3934
	2%	97%	0%	0%	100%
7–12 år	184	5404	20	3	5611
	3%	96%	0%	0%	100%
13–16 år	205	5646	118	2	5971
	3%	95%	2%	0%	100%
17–20 år	231	2082	151	3	2467
	9%	84%	6%	0%	100%
Totalt	714	16 961	297	11	17 983
	4%	94%	2%	0%	100%

Bortfall=2

Kön

Av de barn och ungdomar som aktualiserats under 2023 är 54 % pojkar och 46 % flickor (tabell 7). Över tid (2015 och 2023) har andelen flickor pendlat mellan 46 och 47 % (tabellbilaga, tabell 2).

Tabell 7. Kön efter åldersgrupp. 10 kommuner. 2023. Antal och Procent. *

	Kön		Totalt
	Pojke	Flicka	
0–6 år	2054	1878	3932
	52%	48%	100%
7–12 år	2982	2629	5611
	53%	47%	100%
13–16 år	3100	2870	5970
	52%	48%	100%
17–20 år	1491	973	2464
	61%	39%	100%
Totalt	9627	8350	17 977
	54%	46%	100%

*Bortfall=8

Drygt hälften av de barn, 0–6 år, som aktualiseras till socialtjänsten är pojkar (52 %) och närmare hälften är flickor (48 %). Störst andel av pojkar finner vi i åldersgrupperna 17–20 år (61 %) (tabell 7).

Vem aktualiserar till socialtjänsten?

Ansökningar till socialtjänsten görs uteslutande av barnets förälder/vårdnadshavare eller den enskilde (myndig ungdom), medan *anmälningar* om barn och unga görs av privatpersoner eller myndigheter.

Tabell 8. Vem aktualiserar? 0 – 20 år. 10 kommuner. 2015–2023. Procent. n=122 583.

		Period helår, procent									
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Ansökan	Den enskilde/sökande	2	2	1	2	2	1	1	1	1	Privata 23 % Myndigheter, 77 %
	Förälder/vårdnadshavare	7	6	5	5	4	4	3	3	3	
	Anhörig	10	9	9	9	9	8	7	7	7	
	Annan privatperson	12	14	12	10	10	10	12	11	12	
Anmälan	Förskola	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
	Skola	16	15	15	16	15	15	14	15	16	
	Hälsa- och sjukvård	10	10	12	12	11	12	13	13	13	
	Socialtjänsten (ex officio)	14	15	16	16	17	15	16	16	15	
	Polisen	17	19	19	18	20	20	21	19	20	
	Åklagare/domstol	1	1	1	1	0	0	0	0	0	
	Annan kommun	3	3	3	3	3	3	3	4	4	
	Övrigt	6	5	5	6	7	9	7	8	7	
Totalt		100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Bland länets tio kommuner 2023 står polisen för störst andel av aktualiseringar (20 %), följt av skola (16 %) och socialtjänsten¹⁰ (15 %). 12 % av aktualiseringarna kommer från annan privatperson och 7 % från anhöriga medan 2 % kommer från förskolan. 4 % av aktualiseringarna (ansökan) kommer ifrån familjen: den enskilde (1 %) och förälder/vårdnadshavare (3 %) (tabell 8, tabellbilaga, tabell 3).

I jämförelse mellan 2022 och 2023 noteras en ökning av andelen aktualiseringar (anmälan) från skolan och polisen (tabell 8, tabellbilaga, tabell 3)

Sammanfattningsvis kommer 77 % av aktualiseringarna 2023 från myndigheter och 23 % från föräldrar, personer i barnets privata nätverk eller från andra privatpersoner (tabell 8).

Orsaker till anmälan

De orsakskategorier för anmälan som tagits fram inom ramen för arbetet med länets kommuner (se bilaga 1) har hämtats från forskningsöversikter rörande utsatta barn samt från forskningsstudier som behandlar sammanställningar av barnavårdsutredningar.

De verksamhetssystem som socialtjänsten i länet använder tillåter inte att man registrerar mer än en aktualiseringsorsak per inkommit anmälningsärende. Detta kan begränsa registrering i komplexa ärenden som omfattas av problemansamlingar. Socialarbetarna i länet har dock inte upplevt några större problem med att identifiera ett bärande problemområde vid varje anmälningsstillfälle.¹¹

¹⁰ Där ingår även att socialtjänsten erhåller information på annat sätt.

¹¹ Vid löpande referensgruppsmöten i projektet ger kommunrepresentanter feedback om arbetet i projektet. Instruktionen vid registrering är att det är den av anmälaren uppgivna orsaken som ska registreras.

Tabell 9. Orsak till anmälan. 0–20 år. 10 kommuner. 2015–2023. Procent. n= 114 719.¹²

	Period helår, procent								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Psykisk ohälsa hos barnet	4	4	5	5	5	4	4	4	4
Beteendeproblem	11	11	12	12	14	14	12	14	14
Skolproblem	3	4	4	4	3	3	3	3	3
Relationsproblem i familjen	8	6	7	9	6	5	5	6	5
Förseelse	2	4	3	2	2	2	2	2	2
Egen brottslighet/kriminalitet	4	3	4	5	6	5	5	5	5
Eget missbruk	4	4	4	5	4	3	3	4	5
Omsorgssvikt	49	49	44	42	44	46	47	45	45
Utsatt för övergrepp	8	6	7	7	6	6	6	6	5
Våld i familjen	8	8	9	9	11	12	12	12	11
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Bortfall=160

Omsorgssvikt är den vanligaste orsaken till anmälan (45 %) i länets tio kommuner 2023. Omsorgssvikt är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder, försummelse, vanvård och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

Beteendeproblem¹³ är den näst vanligaste orsaken till anmälan (14 %). Detta rör barn och unga som befinner sig i riskzonen p.g.a. ett utagerande beteende, vistelse i riskmiljöer eller i riskbruk av alkohol och droger. Kriminalitet anmäls i 5 % av fallen, detta omfattas av rapporter om lagöverträdelser som kan leda till beslut av åklagare i någon form såsom yttranden enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL) samt andra polisrapporter. Förseelse anmäls i 2 % av fallen, vilka omfattar rapporterade snatterier samt mindre allvarliga lagöverträdelser. I övrigt kan noteras att 11 % av anmälningarna rör våld i familjen¹⁴ och 5 % misstänkt övergrepp mot barnet¹⁵, 4 % rör anmälan om psykisk ohälsa hos ett barn och 3 % skolproblem. 5 % av anmälningarna rör missbruk hos den unge (eget missbruk) (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

Mellan 2022 och 2023 föreligger ingen större skillnad i fördelningen av orsaker till anmälningar. En viss minskning av anmälningar om övergrepp mot barn samt våld i familjen och en viss ökning av anmälningar om eget missbruk (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

För perioden 2015–2023 kan vi notera att andelen anmälningar om omsorgssvikt tenderar att minska och för anmälningar om våld i familjen och beteendeproblem noteras en ökning (tabell 9, tabellbilaga tabell 4).

Då omsorgssvikt utgör en så stor andel av anmälningarna och är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, gjordes en aktstudie av vad som låg bakom dessa anmälningar i nio av länets 10 kommuner under första halvåret 2011 (Almqvist., Åsbrink, 2012).

¹² Ingår anmälan, begäran om yttrande enligt LUL (unga lagöverträdare) och överflyttning från annan kommun.

¹³ Benämns inom forskning som, ”normbrytande beteende”.

¹⁴ Barn som bevittnar våld i hemmet.

¹⁵ Barn utsatt för fysiska, psykiska och sexuella övergrepp.

Resultaten visade att närmare hälften (48 %) av de barn som anmäls för omsorgssvikt levde i en *riskmiljö* där barnets grundläggande behov blev eftersatta. De främsta orsakerna gick att finna i förälders missbruk, och i vissa fall en orolig hemsituation med bråk och konflikter där missbruk av alkohol ofta är förekommande. De som oftast anmälde barn i riskmiljö var privatpersoner och polisen (a a: s.11).

Vidare visade resultaten att *fysisk försummelse* förelåg i 32 % av anmälningarna där det framför allt handlade om bristande tillsyn om barnet (hygien, kläder, mat) och i vissa fall övervakning (barnet lämnas ensamt). De som främst anmäler fysisk försummelse är privatpersoner, socialtjänsten, hälso- och sjukvården (a a: s.12).

20 % av barnen var utsatta för *psykisk försummelse*, främst på grund av psykisk sjukdom/ohälsa hos förälder och i vissa fall hårda och inkonsekventa uppfostringsmetoder och i enstaka fall kognitiva svårigheter hos föräldrar. Fokus i psykisk försummelse handlade om brister i den känslomässiga omvårdnaden på grund av brister i samspel och stimulans eller i kärlek och uppmärksamhet. Socialtjänsten, hälso- och sjukvården, anhöriga och skolan var de som vanligtvis anmälde barn som var utsatta för psykisk försummelse (a a: s.13).

Beslut om social utredning

Barn som aktualiseras till socialtjänsten blir inte automatiskt aktuella för social utredning.¹⁶ När en anmälan kommer in till socialtjänsten görs först en bedömning (förhandsbedömning) om anmälandens allvarlighetsgrad och om barnets behov behöver utredas vidare. Vid en ansökan skall en social utredning *alltid* inledas för att utreda barnets/den unges behov.

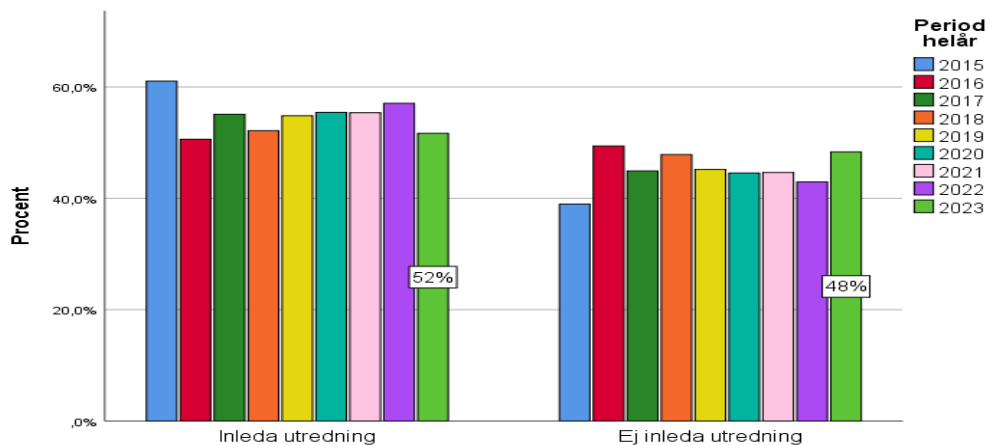

Diagram 3. Beslut om social utredning. 0 – 20 år. 10 kommuner. 2015–2023. Procent.

För länets kommuner finner vi att av det *totala antalet aktualiseringar* 2023 leder mer än hälften (52 %) till en social utredning. I jämförelse med föregående år noteras att andelen inledda utredningar minskar (diagram 3, tabellbilaga, tabell 5).

¹⁶ Som inledd social utredning räknas a) en enskild aktualisering som leder till utredning b) återaktualisering som knyts till en tidigare inledd utredning.

Enligt lagstiftningen skall *alla* ansökningar utredas, varför nedanstående tabell enbart visar andelen inledda utredningar efter anmälan eller på annat sätt.

Tabell 10. Beslut om social utredning efter anmälan eller på annat sätt. 0 – 20 år. 10 kommuner. 2015–2023. Antal och Procent.¹⁷

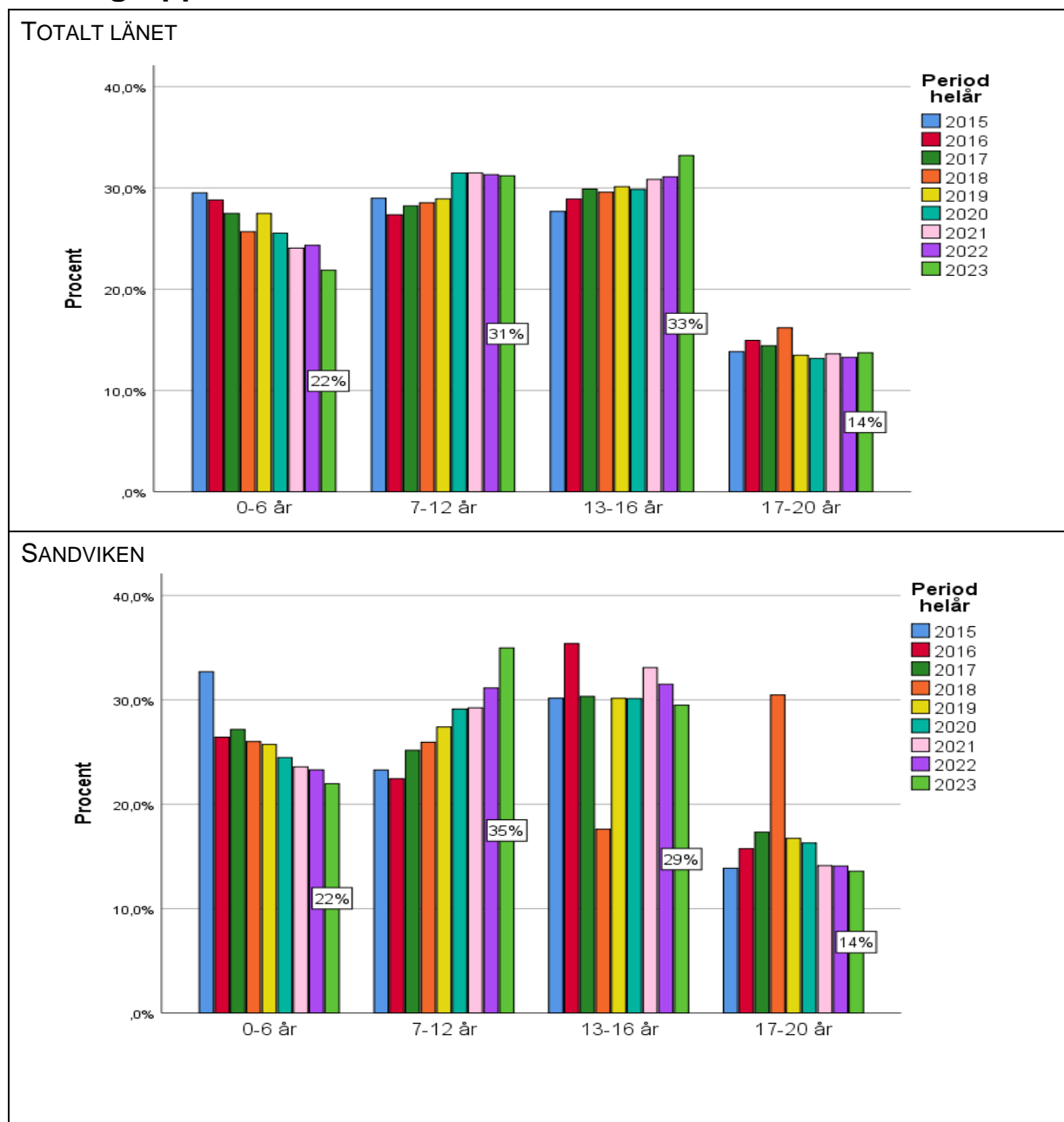
	Beslut om att inleda utredning									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
	%	%	%	%	%	%	%	%	Antal	%
Anmälan	57	47	52	48	51	53	53	54	16 893	49
Yttrande	99	95	96	98	100	100	100	100	295	90
Överflyttning av ärende	68	36	57	79	-	14	86	15	11	100
Totalt	61	51	55	52	52	53	53	55	17 199	50

För 2023 noteras att vid anmälningar startas en social utredning i 49 % av fallen. I jämförelse med 2022 noteras en minskning av andelen sociala utredningar efter anmälan (tabell 10).

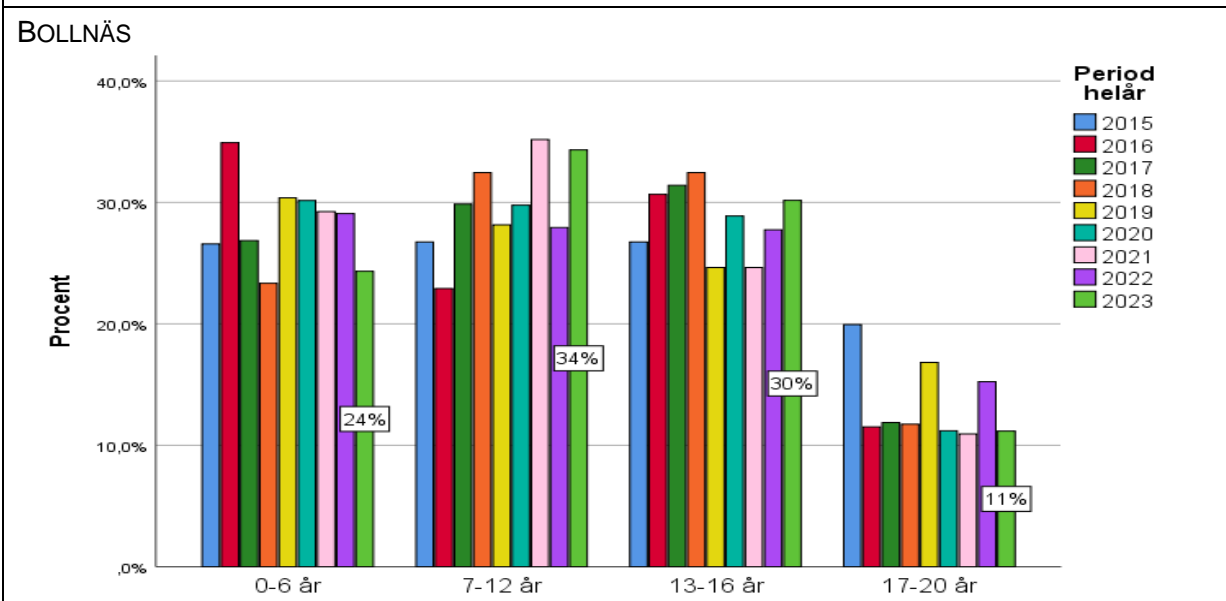
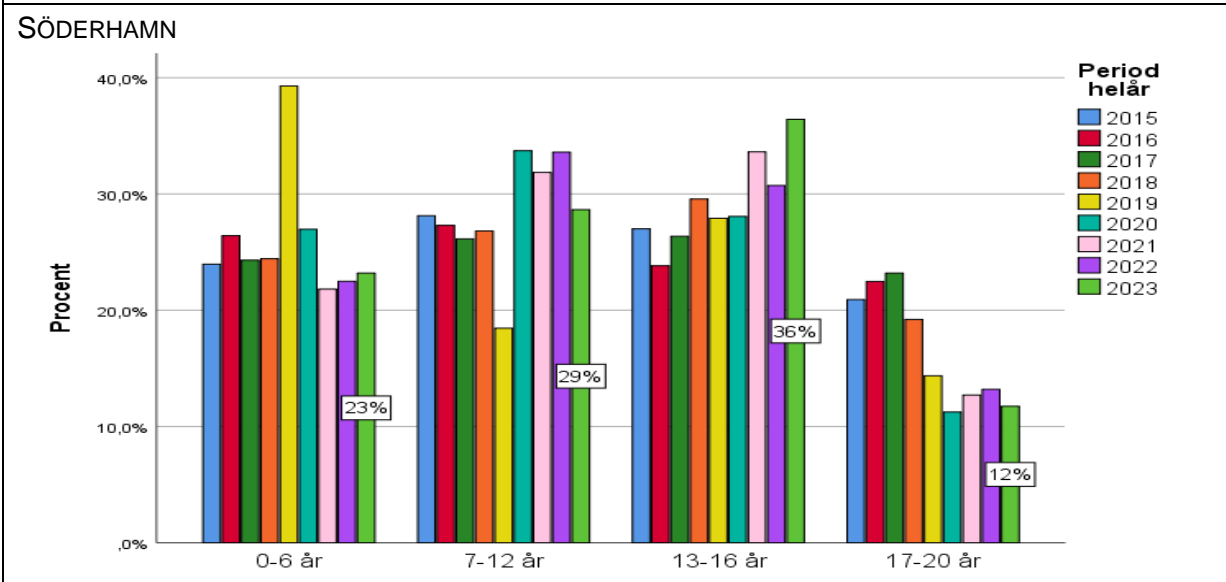
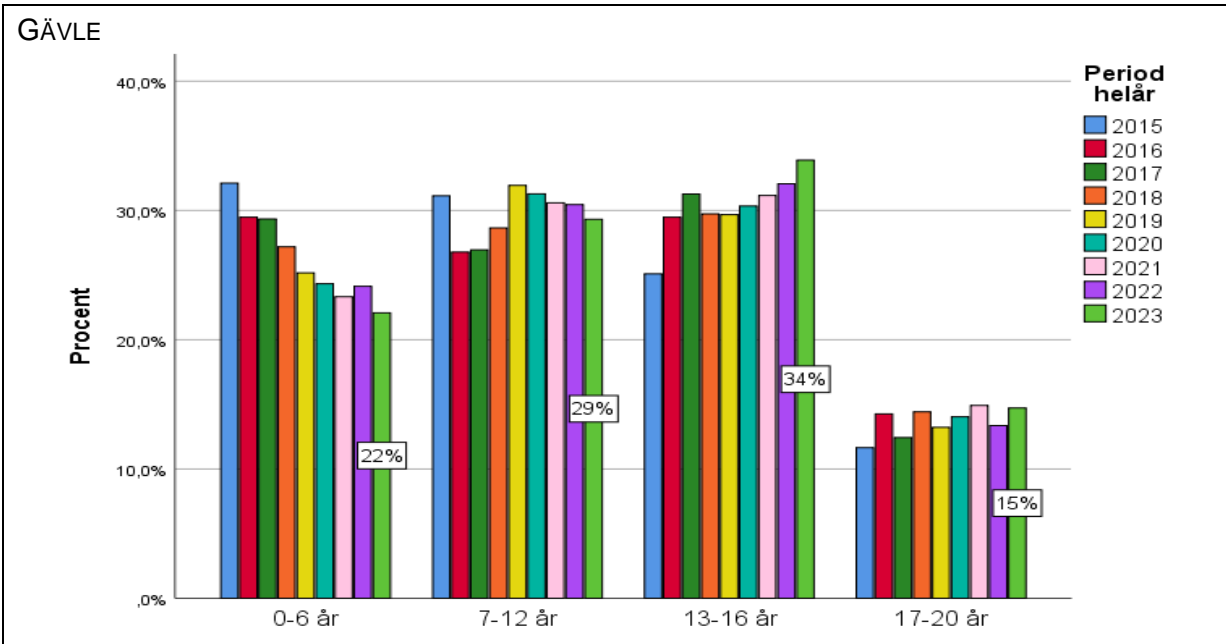
¹⁷ Anledningen till att antalet anmälningar skiljer sig från tabell 3 är att det saknas uppgifter om beslut om utredning för vissa poster i datamaterialet. Bortfall för 2023=71.

Aktualiserade ärenden till socialtjänsten. Kommunredovisning. Barn och ungdom 0–20 år. Period; 2015–2023¹⁸

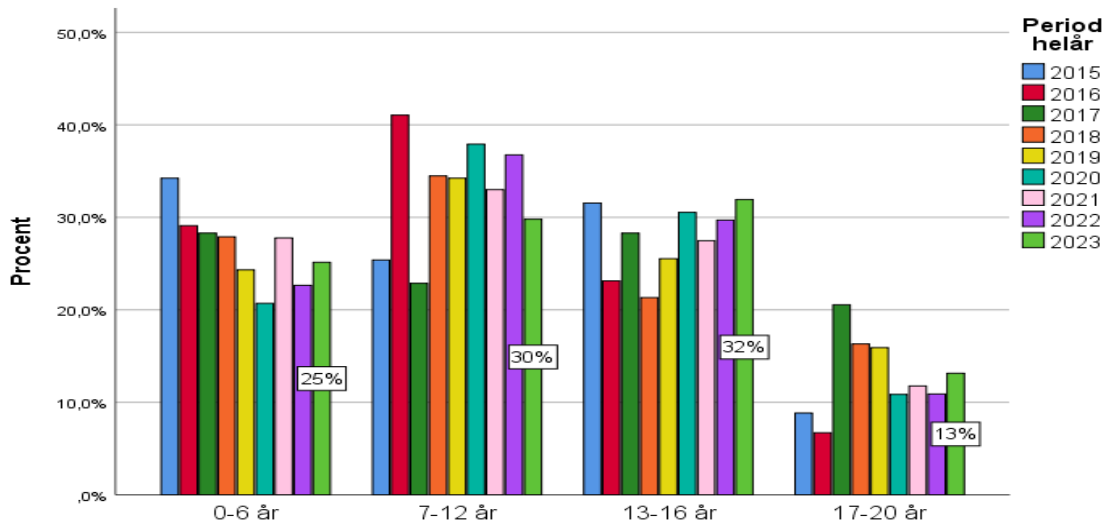
Åldersgrupp

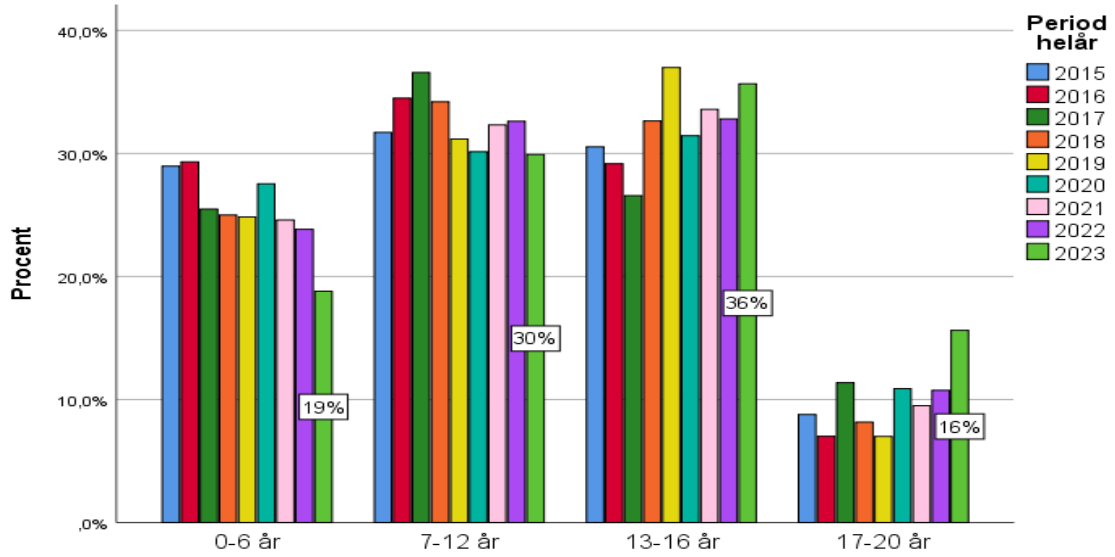
¹⁸ Totalt, ej unika barn och unga.

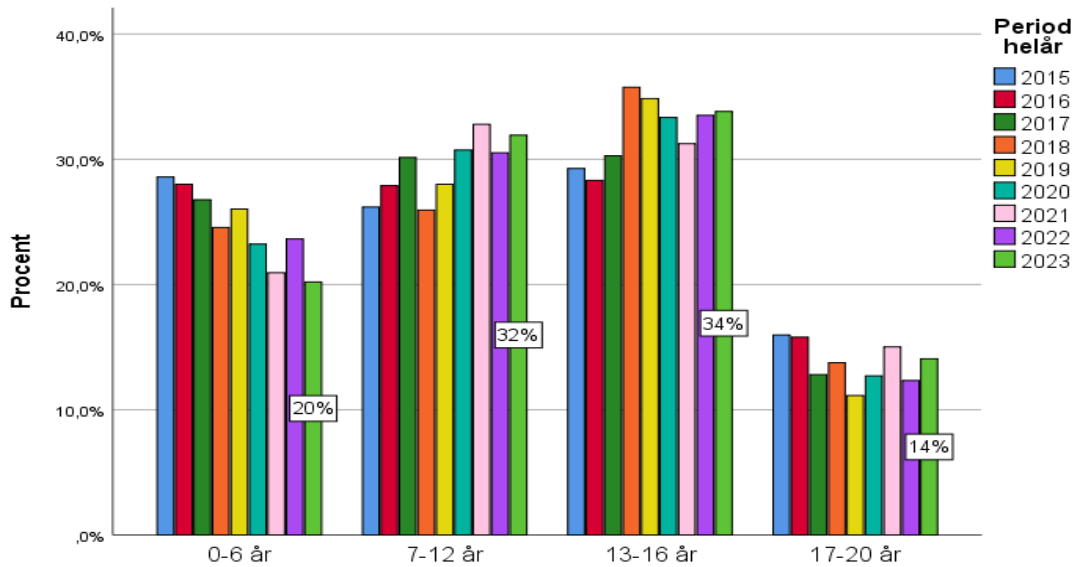
OVANÅKER

LJUSDAL

HUDIKSVALL

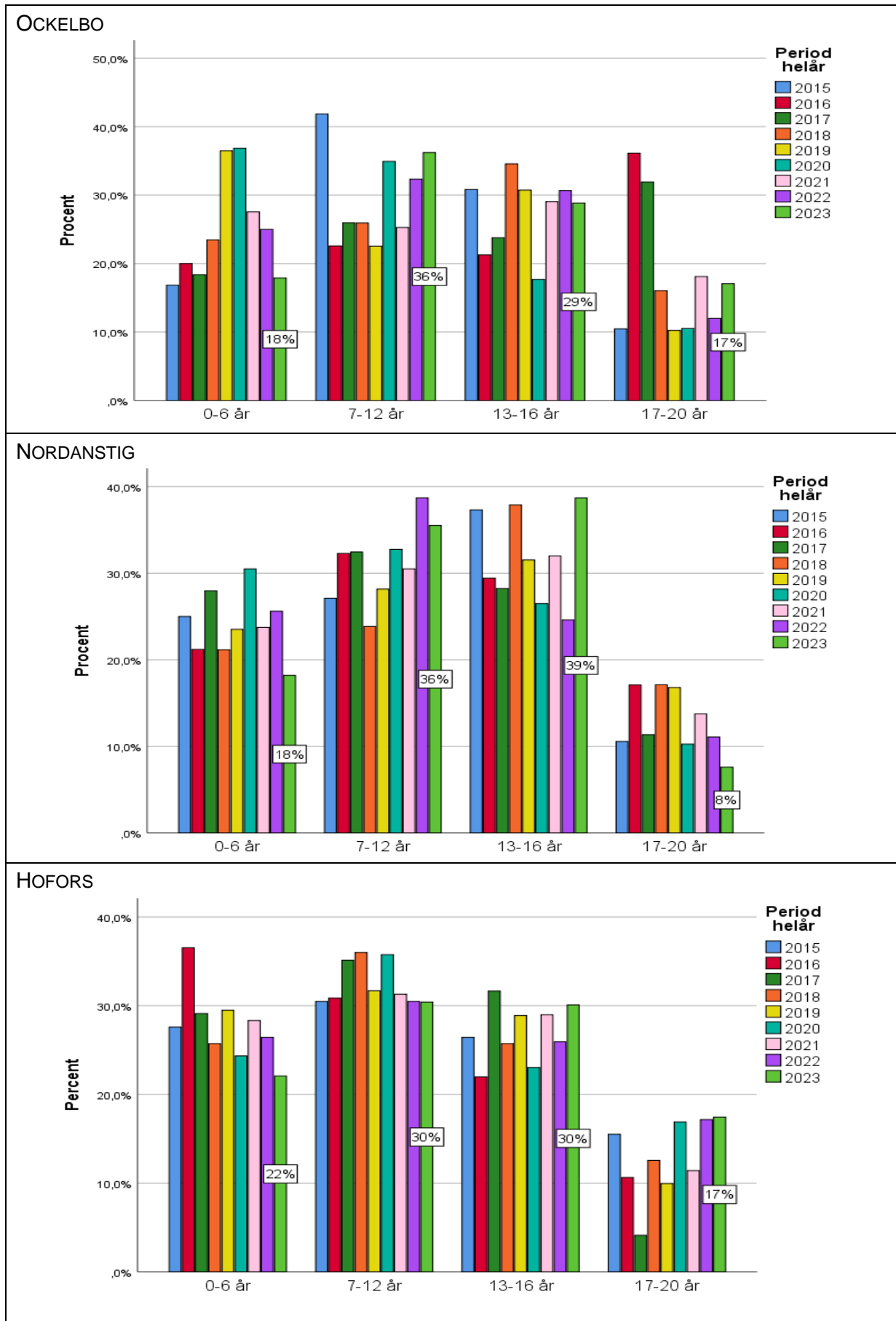

Diagram 4. Åldersgrupper. 10 kommuner. 2015–2023. Procent.

Orsak till anmälan¹⁹

Tabell 13. Anmälningsorsak. 10 kommuner. 2015–2023. Procent.

TOTALT LÄNET									
	Period helår, procent								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Psykisk ohälsa hos barnet	4	4	5	5	5	4	4	4	4
Beteendeproblem	11	11	12	12	14	14	12	14	14
Skolproblem	3	4	4	4	3	3	3	3	3
Relationsproblem i familjen	8	6	7	9	6	5	5	6	5
Förseelse	2	4	3	2	2	2	2	2	2
Egen brottslighet/kriminalitet	4	3	4	5	6	5	5	5	5
Eget missbruk	4	4	4	5	4	3	3	4	5
Omsorgssvikt	49	49	44	42	44	46	47	45	45
Utsatt för övergrepp	8	6	7	7	6	6	6	6	5
Våld i familjen	8	8	9	9	11	12	12	12	11
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

SANDVIKEN									
	Period helår, %								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Psykisk ohälsa hos barnet	3	5	5	5	4	2	5	4	4
Beteendeproblem	9	14	14	12	17	17	15	14	11
Skolproblem	4	4	3	3	2	2	2	1	2
Relationsproblem i familjen	11	7	8	4	6	5	6	4	5
Förseelse	1	5	2	2	1	1	2	2	3
Egen brottslighet/kriminalitet	3	3	3	3	4	4	6	5	5
Eget missbruk	1	1	3	4	2	1	2	1	2
Omsorgssvikt	50	39	44	51	46	46	44	50	53
Utsatt för övergrepp	7	8	5	5	5	10	9	7	6
Våld i familjen	10	11	13	11	12	11	10	9	9
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁹ Ingår anmälan, begäran om yttranden, överflyttning.

Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp

Tabell 14. Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp. 10 kommuner. 2020–2023.
Procent.

TOTALT LÄNET					SANDVIKEN				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020		2023	2022	2021	2020
Ansökan	99	99	98	98	Ansökan	100	100	100	99
Anmälan	49	54	53	53	Anmälan	58	59	57	62
Yttrande	89	100	98	100	Yttrande	100	100	96	100
Överflyttning av ärende	100	100	86	100	Överflyttning av ärende	100	100	100	100
Totalt	52	57	55	55	Totalt	60	62	60	64
GÄVLE					SÖDERHAMN				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020		2023	2022	2021	2020
Ansökan	99	99	97	88	Ansökan	100	94	98	100
Anmälan	47	52	49	45	Anmälan	59	61	58	74
Yttrande	100	100	100	98	Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	-	100	-	100	Överflyttning av ärende	-	100	-	100
Totalt	50	54	51	48	Totalt	60	63	60	75
BOLLNÄS					OVANÅKER				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020		2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	100	100	Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	39	49	53	61	Anmälan	61	55	63	55
Yttrande	100	100	100	100	Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	-	-	-	-	Överflyttning av ärende	-	-	-	-
Totalt	42	53	55	64	Totalt	63	59	65	58

LJUSDAL

	Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	52	66	56	46
Yttrande	61*	100	100	93
Överflyttning av ärende	-	-	-	-
Totalt	55	68	59	50

*osäkra data

HUDIKSVALL

	Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	34	45	46	47
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	100	-	-
Totalt	37	48	49	51

OCKELBO

	Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	59	45	66	51
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	-	100	-
Totalt	61	49	69	54

NORDANSTIG

	Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	94	100
Anmälan	49	62	46	45
Yttrande	100	100	100	93
Överflyttning av ärende	100	-	-	-
Totalt	51	65	49	50

HOFORS

	Inleda utredning, %			
	2023	2022	2021	2020
Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	57	65	65	60
Yttrande	53*	100	73	100
Överflyttning av ärende	-	-	-	-
Totalt	59	68	69	65

*osäkra data

Referenser

- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2016). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2016:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2015). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2015:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2014). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2014:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2013). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2013:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2012). *Att dokumentera socialtjänstens insatser – Att kategorisera anmälningsorsak för omsorgssvikt*. Arbetsrapport 2012:2. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2011). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2011:3. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2010). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2010:5. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2009). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2009:4. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2005), *Normbrytande beteende i barndomen*. IMS, SIS. Stockholm: Gothia förlag.
- Jacobsson, L. (2011). *Tidiga insatser föräldra-barnrelation/anknytning – slutrapport*. Örebro: Örebro Läns Landsting & Regionförbundet Örebro.
- Kommun och landstingsdatabasen. www.kolada.se.
- Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn*. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Göteborg: Gothia förlag.
- Nilsson, L. & Wiedel, D.O. (2016). *Tidiga insatser i förskolan: Erfarenheter från ett utvecklingsarbete i Vara kommun*. Vara: Vara Kommun & Högskolan Väst.
- Nilsson, I. (2011). *Helhetssyn och långsiktighet – strategier baserat på ekonomiskt tänkande*. Skandia försäkringsaktiebolag: Tryck och Rit.
- SBU, (2018). *Öppenvårdsinsatser för familjer där barn utsätts för våld och försummelse*. Rapport 280/2018. April 2018.
- Socialstyrelsen, (2014). *Systematisk uppföljning*. Juni 2014.
- Socialstyrelsen, (2013). *Tidiga insatser mot psykisk ohälsa hos små barn*. Augusti 2013.
- Socialstyrelsen, (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Augusti 2013.
- Socialstyrelsen, (2012). *Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga*. www.socialstyrelsen.se. Mars 2012.
- Socialstyrelsen, (2019a). *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara*. Maj 2019.

- Socialstyrelsen, (2019b). *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Nationell kartläggning 2018. December 2019.*
- Socialstyrelsen, (2022). *Om individbaserad systematisk uppföljning i socialtjänsten. SOU 2020:47, (2020). Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag. Del 1.*
- Sundell, K. m.fl. (2004). *Socialtjänstens barn. FoU rapport 2004:4. Stockholm: Stockholms socialtjänstförvaltning: FoU-enheten.*
- Sundell, K. & Egelund, T. m.fl. (2007). *Barnavårdsutredningar – en kunskapsöversikt. IMS. Växjö: Gothia förlag.*
- Sveriges kommuner och landsting (SKL), (2013). *Barn och unga här, nu och framåt.*
- Sveriges kommuner och regioner (SKR), (2020). *Barn som upplever våld. December 2020.*
- Svärd, V. (2016). Children at risk? Hospital Social Workers and their Colleagues' Assessment and Reporting Experiences. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Tillberg Mattsson, K., Nordlund, H., Lindvörn, M. (2021). *Att öka kunskapen om barnen i öppenvården – individbaserad systematisk uppföljning i Gävleborg. FoU rapport 2021:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006). *Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993–2003. SiS-rapport. www.stat-inst.se.*
- UNICEF, (2014). *I välfärdens utkant. UNICEF Sverige. Kaplan RM, 2014. www.unicef.se.*
- Wiklund, S. (2006). *Den kommunala barnavården – om anmälningar, organisation och utfall. Avhandling. Stockholm: Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Edsbruk: Akademitryck AB.*
- Wiklund, S. (2008). Individ- och familjeomsorgens barnavårdsarbete, i Bergmark, Lundström, Minas & Wiklund (red.). *Socialtjänsten i blickfånget. Organisation, resurser och insatser. Exempel från arbete med barn och ungdom, försörjningsstöd, missbruk. Stockholm: Natur och Kultur.*
- Åsbrink, P. (2017). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga. FoU rapport 2017:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2018). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2018:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2019). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2019:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2020). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2020:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2021). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2021:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2022). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2022:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Åsbrink, P. (2023). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2023:5. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.*
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut. Från anmälan till insats i den sociala barnavården. Avhandling. Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Universitetsservice AB, Stockholm 2010.*

Bilaga 1. Aktualiserings- och bakgrundskoder

Följande förslag har tagits fram i samarbete med referensgruppen samt mot bakgrund av annan kompletterande kunskap som erhållits genom dialog med externa forskare samt studier av forskningslitteratur.

<p><u>Aktualiseringstyp</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ansökan – Anmälan – Yttrande (t ex remiss) – Överflyttning av ärende (från annan kommun/socialtjänst) 	<p><u>Barnet/den unge</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Födelseår/personnummer; omvandlas till löpnummer om ärendet inte går till utredning²⁰ – Kön
<p><u>Aktualiserat från</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Den enskilde/sökande – Förälder/vårdnadshavare – Anhörig – Annan privatperson (anonym eller namngiven) – Förskola – Skola – Hälso- och sjukvård – Socialtjänsten (ex. officio, egen kännedom) – Polisen – Åklagare/domstol – Annan kommun – Övrigt (t ex myndigheter, organisationer, arbetsgivare) 	<p><u>Familjesituation (vårdansvar)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Biologisk familj (inkl. adoptivfamilj) – Biologisk förälder + styvförälder – Ensamstående mamma – Ensamstående pappa – Växelvis boende hos mamma/pappa – Eget boende – Annan familjesituation (t.ex. stadigvarande vistelse hos släkt/anhöriga, familjehem/ jourhem, institution) <p><u>Alternativt Hushållsbild (familjetyp):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ensamstående med barn – Giftna/sammanboende med barn – Eget boende <p><i>*Familjebild borttagen 2017</i></p>
<p><u>Aktualiseringsskäl (ange ett skäl och endast vid anmälan)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Psykisk ohälsa hos barnet – Beteendeproblem – Skolproblem – Relationsproblem i familjen – Förseelse – Egen brottslig verksamhet/kriminalitet – Eget missbruk – Omsorgssvikt – Utsatt för övergrepp – Våld i familjen 	<p><u>Social utredning eller ej</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – beslut om att öppna social utredning – beslut om att ej öppna social utredning <p>(beslut som fattas i aktualiseringsbild i verksamhetssystemet)</p>

²⁰ I syfte att följa upp ärenden över tid. Omvandling till löpnummer är tekniskt möjligt men används ännu inte i de olika verksamhetssystemen.

Begreppsdefinitioner – aktualiseringsskäl²¹

Psykisk ohälsa hos barnet

Rör psykisk ohälsa hos barnet/ungdomen av mer eller mindre allvarlig art. Handlar om främst två underkategorier:

- 1) *Psykisk ohälsa/funktionshinder konstaterat*, ex. genom rapporterad diagnos eller via samråd med hälsovård.
- 2) *Psykisk problematik förmodad*, pga. uppvisad, oro, nedstämdhet, depression, uppförandestörning.

Beteendeproblem

Kan ses som ett samlingsbegrepp för en ”stödig” social situation för ett barn/ungdom som ex. innefattar utagerande (allvarliga konflikter med kamrater och andra vuxna), riskfyllt sexuellt beteende, alkohol och drogbruk i mindre skala, vistas i kriminella miljöer. Vanligt att flera problemområden förekommer parallellt.

Skolproblem

Rör barnets/ungdomens situation på skolan, ex. om problem i relationer till andra barn (mobbar eller mobbas) och vuxna, skolk eller skolvägran.

Relationsproblem i familjen

Konflikter mellan familjemedlemmar.

Förseelse

Rapporterat snatteri, klotter, mindre förseelser, mindre allvarligare lagöverträdelser, LOB.

Egen brottslig verksamhet/kriminalitet

Mer allvarligare lagöverträdelser, ex. stöld, skadegörelse, misshandel, inbrott, trafikbrott, vapeninnehav. Lagförda brott eller sådana brott som förväntas leda till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse.

Eget missbruk

Mer uttalat och allvarligare bruk av alkohol och droger. Ett bruk som negativt påverkar ungdomens sociala situation (skolan, familjerelationer), fortsatt bruk trots erfarenheter av negativa konsekvenser.

Omsorgssvikt (brister i omsorgen)

Ett samlingsbegrepp som rör brister i hemmiljön, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder/drar, brister i fostrarförmåga hos föräldrar pga. bristande tillsyn (försummelse, vanvård) och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder.

Utsatt för övergrepp

Utsatt för fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld och förtryck.

Våld i familjen

Våld mellan familjemedlemmar. Barnet tvingas bevittna (se eller höra) våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld eller hot förekommer ofta.

²¹ Andershed, H. & Andershed, AK. (2005); Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000); Sundell, K. m.fl. (2014); Sundell K. & Egelund T. m.fl. (2007); Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006).

Bilaga 2. Tabeller

Tabell 1. Åldersgrupp. Aktualiseringar. 10 kommuner. 2015–2023. Antal.

	Period helår									Totalt
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
0–6 år	2734	3082	3124	3086	3795	3787	3712	4078	3935	31 333
7–12 år	2685	2933	3210	3429	3996	4668	4858	5247	5611	36 637
13–16 år	2564	3100	3398	3554	4162	4428	4758	5211	5972	37 147
17–20 år	1281	1602	1638	1946	1863	1952	2102	2224	2467	17 075
Totalt	9264	10 726	11 370	12 015	13 816	14 835	15 430	16 760	17 985	122 192

Tabell 2. Kön. 10 kommuner. 2015–2023. Antal och Procent.

	Kön	
	Pojke	Flicka
2015	4981	4370
	53%	47%
2016	5794	5021
	54%	46%
2017	6289	5118
	55%	45%
2018	6541	5521
	54%	46%
2019	7508	6391
	54%	46%
2020	8052	6802
	54%	46%
2021	8177	7253
	53%	47%
2022	9109	7651
	54%	46%
2023	9628	8350
	54 %	46 %
Totalt	66 087	56 481
	54 %	46 %

Tabell 3. Vem aktualiserar? 10 kommuner.2015–2023. Antal och Procent. n=122 583.

	Period helår								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Den enskilde/-sökande	170	199	155	215	220	193	162	182	210
	2%	2%	1%	2%	2%	1%	1%	1%	1%
Förälder/vårdnads-havare	623	637	609	591	572	558	539	579	502
	7%	6%	5%	5%	4%	4%	3%	3%	3%
Anhörig	958	964	1021	1137	1211	1205	1147	1225	1280
	10%	9%	9%	9%	9%	8%	7%	7%	7%
Annan privatperson	1104	1566	1329	1183	1342	1526	1841	1894	2207
	12%	14%	12%	10%	10%	10%	12%	11%	12%
Förskola	220	205	205	211	283	244	280	360	372
	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Skola	1452	1578	1738	1928	2140	2255	2153	2463	2820
	16%	15%	15%	16%	15%	15%	14%	15%	16%
Hälso- och sjukvård	981	1132	1309	1501	1559	1843	1938	2139	2397
	10%	10%	11%	12%	11%	12%	13%	13%	13%
Socialtjänsten (ex officio)	1327	1579	1807	1908	2346	2242	2449	2626	2680
	14%	15%	16%	16%	17%	15%	16%	16%	15%
Polisen	1625	2007	2212	2201	2800	2994	3247	3229	3537
	17%	19%	19%	18%	20%	20%	21%	19%	20%
Åklagare/domstol	100	98	56	105	49	63	48	56	64
	1%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Annan kommun	276	294	374	317	383	460	494	600	703
	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	4%	4%
Övrigt	520	557	598	766	1001	1277	1133	1407	1206
	6%	5%	5%	6%	7%	9%	7%	8%	7%
Totalt	9356	10 816	11 413	12 063	13 906	14 860	15 431	16 760	17 978
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*Bortfall=7

Tabell 4. Orsak till anmälan. 10 kommuner. 2015–2023. Antal och Procent. n=114 719.

	Period helår								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Psykisk ohälsa hos barnet	355	382	534	577	597	511	567	594	691
	4%	4%	5%	5%	5%	4%	4%	4%	4%
Beteendeproblem	899	1084	1308	1343	1802	1946	1829	2213	2418
	11%	11%	12%	12%	14%	14%	12%	14%	14%
Skolproblem	274	349	423	503	385	412	416	425	553
	3%	4%	4%	4%	3%	3%	3%	3%	3%
Relationsproblem i familjen	655	646	789	959	794	711	794	931	858
	8%	6%	7%	9%	6%	5%	5%	6%	5%
Förseelse	184	447	361	275	277	327	315	347	352
	2%	4%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Egen brottslighet-/kriminalitet	357	339	468	550	797	683	764	847	907
	4%	3%	4%	5%	6%	5%	5%	5%	5%
Eget missbruk	319	441	420	536	521	432	495	633	806
	4%	4%	4%	5%	4%	3%	3%	4%	5%
Omsorgssvikt	4155	4847	4632	4755	5649	6392	6872	7151	7749
	49%	49%	44%	42%	44%	46%	47%	45%	45%
Utsatt för övergrepp	640	607	697	736	736	878	901	882	880
	8%	6%	7%	7%	6%	6%	6%	6%	5%
Våld i familjen	687	810	974	1009	1419	1728	1701	1877	1896
	8%	8%	9%	9%	11%	12%	12%	12%	11%
Totalt	8525	9952	10 606	11 243	12 977	14 020	14 654	15 900	17 110
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*Bortfall=160

Tabell 5. Beslut om social utredning. 10 kommuner. 2015–2023. Antal och Procent.

	Utredning eller ej	
	Inleda utredning	Ej inleda utredning
2015	5706	3643
	61%	39%
2016	5466	5334
	51%	49%
2017	6208	5060
	55%	45%
2018	6262	5747
	52%	48%
2019	7605	6267
	55%	45%
2020	8130	6533
	55%	45%
2021	8476	6832
	55%	45%
2022	9499	7151
	57%	43%
2023	9255	8656
	52 %	48 %
Totalt	66 607	55 223
	55	45 %

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

**Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2023
i jämförelse med perioden 2015–2022**

I Gävleborgs län pågår sedan flera år FoU-arbetet ”Att dokumentera insatser för barn och unga” med syftet att förbättra dokumentation och uppföljning inom socialtjänstens barn- och ungdomsarbete.

I FoU Rapporterna 2009:4, 2010:5, 2011:3, 2012:4, 2013:2, 2014:3, 2015:2, 2016:3, 2017:2, 2018:2, 2019:3, 2020:2, 2021:3, 2022:3 och 2023:5 presenterades arbetet och sammanställningar av aktualiseringar, byggda på aggregerade individuella data tagna direkt ur socialtjänstens verksamhetssystem. De frågor som kan besvaras med dessa data är: Vilka barn aktualiseras? Vem aktualiserar? Av vilken orsak? Hur stor del av aktualiseringarna utreds?

I denna rapport följs dessa frågor upp med sammanställda data för 2023. Jämförelser med motsvarande data för 2015–2022 görs läns- och kommunvis.

Beställ rapporten från:
fou.valfard@regiongavleborg.se
Region Gävleborg, FoU Valfärd
Gävle sjukhus, ingång 9 A
801 87 Gävle

FoU rapport 2024:1
ISSN: 1654-8272

